

СПЕЦІАЛЬНИЙ СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИННОГО ПОРУШЕННЯ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ

Доповідач: Харченко В. Б., к.ю.н., доцент кафедри АГПФЕБ

Суб'єкт злочину, передбаченого ст. 232 КК, зазначений в законі вказівкою на особу, «якій ця таємниця відома у зв'язку з професійною або службовою діяльністю». Таким чином наголошується на спеціальному суб'єкті цього злочину, що цілком є обґрунтованим не лише в науці кримінального права України, а і світовою юридичною практикою. Кримінальне законодавство зарубіжних країн також пов'язує можливість вчинення аналогічних злочинів виключно суб'єктами із спеціальними ознаками. Так, ст. 273 КК Голландії визначає, що суб'єкт повинен знаходитися у трудових відносинах з особою, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею, і на нього має бути покладений обов'язок збереження таємниці [1, с. 179]. На аналогічну ознаку суб'єкту злочину вказує і ст. 199 КК Іспанії [2, с. 67].

Пункти 1-5 ч. (2) § 203 КК ФРН наводять перелік видів діяльності, при здійсненні якої особі може бути довірена або стати відомою комерційна таємниця, зокрема: 1) службові особи; 2) особи, спеціально уповноважені на виконання публічних обов'язків; 3) особи, які виконують завдання або повноваження щодо представництва робочих та службовців у державних установах [3, с. 124]. Частина (1) § 122 КК Австрії також містить вказівку щодо виду діяльності особи, яка розголошує комерційну таємницю: «...яка була йому (особі) довірена або стала доступною у зв'язку із його діяльністю із здійснення встановленого на підставі закону або адміністративного припису надзору, контролю або збору відомостей...» [4, с. 59].

В юридичній літературі одностайно стверджується, що суб'єктом розголошення комерційної таємниці може бути виключно особа, якій такі відомості були довірені або стали відомі на законних підставах [5, с. 43-44; 6, с. 334]. Незаконний характер ознайомлення з такими відомостями є підставою для розгляду питання про вчинення особою злочину, передбаченого ст. 231 КК [7, с. 161-162]. Це дозволяє визначити наступні види суб'єктів злочину, передбаченого ст. 232 КК:

1) службова особа, яка на підставі трудового договору з власником підприємства, установи, організації або уповноваженим ним органом чи фізичною особою, зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядкові, професійна або службова діяльність яких безпосередньо пов'язана з відомостями, які особа-власник підприємства або уповноважена ним особа правомірно визначила комерційною таємницею;

2) працівник вказаного підприємства, установи, організації діяльність якого безпосередньо пов'язана із використанням інформації, яка є секретною в тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, вжитих особою, яка законно контролює цю інформацію;

3) особи, які за трудовим договором працювали на підприємстві, установі, організації, були ознайомлені з інформацією, правомірно визначеною комерційною таємницею, але з підстав, вказаних у ст. 36 КЗпПУ, припинили трудовий договір та були попереджені про необхідність збереження та нерозголошення таких відомостей;

4) особа, якій за цивільно-правовою угодою володільцем права інтелектуальної власності на комерційну таємницю (особою, яка законно контролює інформацію) було надане право на використання таких відомостей;

5) службова особа іншого підприємства, установи, організації або державного органу, яка наділена повноваженнями щодо витребування та отримання відомостей технічного, організаційного, комерційного, виробничого та іншого характеру, які особа визначила комерційною таємницею.

Щодо перших двох груп суб'єктів, яким через специфіку їх професійних та (або) службових обов'язків відома інформація, яка правомірно визначена комерційною таємницею, питань про правові підстави їх ознайомлення з такими відомостями не виникає. По відношенню до особи, яка припинила трудовий договір та на час розголошення комерційної таємниці не була пов'язана із володільцем права на такий об'єкт інтелектуальної власності жодною трудовою угодою, правові підстави відповідальності не є настільки очевидними.

Безумовно, що обов'язок не розголошувати комерційну таємницю повинен бути передбачений або безпосередньо трудовою угодою, або спеціальною угодою, що обумовлена трудовими відносинами між працівником та власником підприємства або уповноваженим ним органом чи фізичною особою. Але така трудова або спеціальна угода після її розірвання або припинення втрачає юридичну силу та не може слугувати підставою подальшого утримання особи від розголошення комерційної таємниці. Зазначене питання через його специфіку також не може бути предметом будь-якої цивільно-правової або іншої угоди. Єдиною підставою щодо колишнього працівника може слугувати лише письмове попередження останнього про нерозголошення інформації, що правомірно визнана комерційною таємницею, під загрозою, у разі недотримання конфіденційності, застосування щодо порушника заходів цивільно-правової, адміністративної або кримінальної відповідальності.

Наступний вид спеціального суб'єкту злочину, передбаченого ст. 232 КК, обумовлений сукупністю майнових прав інтелектуальної власності на комерційну таємницю, що належать особі, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею. Відповідно до ч. 1 ст. 506 ЦК, володільцеві права інтелектуальної власності на комерційну таємницю належить виключне майнове право дозволяти використання комерційної таємниці іншим особам. Реалізація такого права володільцем може здійснюватися шляхом надання на підставі цивільно-правових або господарсько-правових угод іншим особам права використовувати інформацію, що є комерційною таємницею, яка має комерційну цінність. За цих умов, особа, яка отримала право на використання комерційної таємниці, зобов'язана дотримуватися адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності, недотримання яких і обумовлює підстави кримінальної відповідальності.

Останню групу суб'єктів розголошення комерційної таємниці утворюють особи, які наділені правом вимагати від володільця права інтелектуальної власності на комерційну таємницю ознайомлення з відповідною інформацією. З іншого боку, особа, яка правомірно визначила інформацію комерційною таємницею, та володіє майновим правом інтелектуальної власності на неї, зобов'язана надати інформацію, тобто ознайомити таких осіб з відомостями, що становлять комерційну таємницю.

Як цілком обґрунтовано зазначають окремі науковці [8, с. 171], до кола осіб, які наділені таким правом, слід віднести адвокатів, які відповідно до ст. 6 Закону України «Про адвокатуру» наділені правом збирати відомості про факти, які можуть бути використані як докази в цивільних, господарських, кримінальних справах і справах про адміністративні правопорушення. Таким самим правом, відповідно до п. 2 ч. 3 ст. 18 Закону України «Про аудиторську діяльність», наділені аудитори, які мають право отримувати необхідні документи, які стосуються предмета перевірки та знаходяться як у замовника, так і у третіх осіб. Але не можна погодитися з позицією, що володільця права інтелектуальної власності на комерційну таємницю лише має право ознайомити зазначених осіб з відповідними відомостями. Аналіз наведених законів вказує на обов'язок особи, яка правомірно визначила відомості комерційною таємницею, надати відповідну інформацію за запитами адвоката або аудитора.

Саме тому до наведеної групи суб'єктів злочину, передбаченого ст. 232 КК, слід віднести й інших осіб, які наділені правом вимагати від володільця майнових прав інтелектуальної власності ознайомлення з інформацією, що є комерційною таємницею та була предметом адекватних існуючим обставинам заходів щодо збереження її секретності. Такими особами можуть бути працівники міліції, працівники Державної контрольно-ревізійної служби, працівники органів та підрозділів Служби безпеки України, працівники, які здійснюють свої повноваження відповідно до законів України «Про оперативно-розшукову діяльність», «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» тощо.

Разом з тим, вищезазначені органи та їх працівники повинні бути попереджені володільцем права інтелектуальної власності на комерційну таємницю, що надана їм інформація є секретною в

тому розумінні, що вона в цілому чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які звичайно мають справу з видом інформації, до якого вона належить, у зв'язку з цим має комерційну цінність.

Використані джерела:

1. Уголовный кодекс Голландии [Текст] / науч. ред. Б. В. Волженкин ; пер. с англ. И. В. Мироновой. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2000. – 252 с.
2. Уголовный кодекс Испании [Текст] / МГУ им. М. В. Ломоносова ; под ред. докторов юрид. наук, профессор Н. Ф. Кузнецовой и Ф. М. Решетникова ; пер. с исп. В. П. Зыряновой, Л. Г. Шнайдер. – М. : ЗЕРЦАЛО, 1998. – 213 с.
3. Уголовный кодекс ФРГ [Текст] : [... по состоянию на 17 авг. 1999 г. : Перевод] / Моск. гос. ун-т им. М. В. Ломоносова. Юрид. фак. каф. уголов. права и криминологии ; пер. и предисл. : А. В. Серебренникова. – М. : Зерцало, 2000. – 208 с.
4. Уголовный кодекс Австрии [Текст] / [пер. и предисл. : А. В. Серебренникова]. – М. : Зерцало-М, 2001. – 133 с.
5. Перепелица А. И. Уголовная ответственность за хозяйственные преступления в сфере предпринимательской деятельности [Текст] : коммент. к действующему законодательству / А. И. Перепелица. – Х. : Рубикон, 1997. – 136 с.
6. Киричко В. М. Злочини у сфері господарської діяльності за Кримінальним кодексом України та в судовій практиці [Текст] : наук.-прак. коментар / В. М. Киричко, О. І. Перепелиця ; за заг. ред. В. Я. Тація. – Х. : Право, 2010. – 784 с.
7. Нерсисян А. С. Кримінально-правова охорона прав інтелектуальної власності [Текст] : монографія. – Хмельниц. : Хмельниц. ун-т управління та права, 2010. – 192 с.
8. Радутний О. Е. Кримінальна відповідальність за незаконне збирання, використання та розголошення відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю [Текст] : монографія / О. Е. Радутний. – Х. : Ксілон, 2008. – 202 с.